

Förnämlig svensk kirurgihistoria!

Göran Ekelund, redaktör. **Svensk kirurgisk förening 100 år. 1905–2005.** 360 sidor. Stockholm: Svensk kirurgisk förening; 2005. ISBN 91-631-7466-9.

Recensent: Lars Erik Böttiger, professor, Saltsjö-Boo.

|| Det kan tyckas egendomligt att en invärtesmedicinare ska anmäla en bok om kirurgihistoria, men kirurgen i Läkartidningens redaktion ansåg att jag, som ett par år varit ordförande i Medicinhistoriska sektionen i Läkarsällskapet, borde åta mig uppdraget. Jag vet inte om han också tänkte på att jag har personliga minnen från hela den tid som utgör tyngdpunkten i boken, alltså andra hälften av 1900-talet. Lars Thorén, som är ett par år äldre än jag, aktiv medicinhistoriker och flitig medarbetare i boken återkommer i flera sammanhang, även på bild (sidan 256), där han visar att han kan hantera fogsvans lika bra som kirurgiska instrument. Där framhålls också hans »ovärderliga hjälp för jubileumsbokens redaktionskommitté«, som till icke ringa grad beror på att han sitter inne med personliga »uppgifter från en tid som få i landet idag har eget minne av«.

Omfattande personregister

Det är inte lätt att på begränsat utrymme recensera en bok på 360 sidor, med 45 kapitel och omkring 900 namn i det omfattande personregister som avslutar boken. De allra flesta nämns en eller ett par gånger men några återkommer mycket oftare: en liten grupp med åtta eller fler omnämnanden omfattar – i bokstavsordning – Clarence Crafoord, Curt Franksson, den redan nämnde Lars Thorén och K G Lennander, verksam redan kring sekelskiftet 1800/1900.

En översiktlig bild av bokens uppbyggnad visar att man börjar med den

äldre historien – till stor del författad av Lars Thorén – och med en lång minnesruna över Einar Key (död 1954), skriven av John Hellström, som beskriver inte endast personen Einar Key och hans stora insatser men då också blir en skildring av kirurgin och dess utveckling under Einar Keys aktiva tid, alltså fram till slutet av 1930-talet.

Intressant om ökad specialisering

Så följer en rad kapitel som skildrar vad som händer med den i mitten av 1900-talet väl utvecklade specialiteten »kirurgi«, hur den delas upp i sina underavdelningar, obstetrik och gynekologi, öronkirurgi, ögonkirurgi etc. Jag minns att när jag 1948 gick »kirass« i Falun hos Nils Tolagen – en med rätta mycket uppskattad kliniker – hade kirurgerna fortfarande ansvar för obstetriken, det fanns förlossningsrum invid operationssalarna på kirurgen. Så följer en lång fas med den ena nya fristående specialiteten efter den andra, ortopedi, handkirurgi, neurokirurgi, barnkirurgi, plastikkirurgi, toraxkirurgi, traumakirurgi, transplantationskirurgi – det finns tydligen ingen ände på uppdelningsmöjligheterna och nybildningarna!

Skilda författare beskriver både specialitetens utveckling och de kirurger som ledde den. Det är intressant att läsa om den allt mer ökade specialiseringen, som är naturlig men också medför vissa nackdelar med risk för »kikarsyn« och bristande kunskap om patienten som en helhet.

Arbetsförhållanden och föreningsarbete

Mot slutet av boken skildras föreningsarbete, kirurgiska tidskrifter, kirurgiutbildning, kirurgernas arbetsförhållanden (på sidan 302 berättas hur min vän Per-Ola Granberg skulle börja sin kirurgikarriär som vikarierande underläkare på Sabbatsberg – han fick i stället auskultera fyra månader utan lön men med fri lunch!) och mycket annat.

Kirurgprofiler

Bokens längsta kapitel (40 trevligt illustrerade sidor) – men också ett av de allmänt mest intressanta! – är det som fått rubriken »Kirurgprofiler i Sverige under 100 år«. Redaktionen, som bearbetat och sammanställt det rikliga materialet, har på inbjudan fått bidrag från närmare 20 författare (alla namngivna!), som gör att man får lära känna kirurger från hela landet, från storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö–Lundområdet, likaväl som kirurger i Norrland, i Uppsala, i Linköping och runt Mälardalen. Många

personliga minnen kommer fram, många glada historier om patientkontakter och vittnesbörd om kamratlig samvaro för gemensam trevnad och utbildning. Jag skulle kunna dra fram den ena kirurgkamraten efter den andra, som jag beundrat och lärt mig av, som jag samarbetat och trivts med, men det skulle bli en namnlista ur mitt personliga perspektiv. Läs själv kapitlet om »Kirurgprofiler« och känn igen och minns dina vänner, bortgångna och nu levande.

Gratulationer till redaktionskommittén

Min sammanfattande bedömning blir att boken »Svensk kirurgisk förening 100 år« utgör värdefull och trevlig läsning för alla dagens kirurger, för de yngre också nyttig sådan – man behöver viss historisk kunskap för att förstå nutiden! Inte nog med det, för framtidens såväl kirurger som medicinhistoriker kommer den att förbli en guldgruva att ösa ur.

Bakpärms-texten om att boken kan intressera »även många utanför kretsen av kirurger« tycker jag äger full giltighet. Redaktören Göran Ekelund, hans redaktionskommitté och Svensk kirurgisk förening är att gratulera! •